

Načini, postupci i elementi vrednovanja u nastavi geografije

(školska godina 2023./2024.)

„Vrednovanje je sustavno prikupljanje podataka u procesu učenja i postignutoj razini kompetencija: znanjima, vještinama, sposobnostima, samostalnosti i odgovornosti prema radu, u skladu s unaprijed definiranim i prihvaćenim načinima, postupcima i elementima, a sastavnice su praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje.“
(*Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi; NN 112/2010*)

Ovaj dokument je usklađen s aktualnim *Pravilnikom o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi (NN112/2010)*. Izrazi koji se u ovom dokumentu koriste za osobe u muškom rodu, neutralni su i odnose se na muške i ženske osobe. Vrednovanje učenika u nastavi geografije vrši se opisno i broičano. Opisnim vrednovanjem, u rubrici bilješki, prati se rad učenika te se daje slika o procesu učenja i poučavanja, a cilj je poboljšanje učenja u budućnosti. U rubrici bilješki također su navedene informacije koje prate ocjenu izraženu brojem. Broičano vrednovanje rezultira ocjenom od 1 do 5, a vrednuju se tri elementa: geografska znanja, geografske vještine i kartografska pismenost.

U nastavi geografije tri su osnovna pristupa vrednovanju: vrednovanje naučenog, vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje (*Metodički priručnik za nastavni predmet geografija u 5. razredu osnovne škole, Škole za život - MZO, kolovoz 2018.*).

- **Vrednovanje naučenoga (sumativno vrednovanje)** ima za svrhu procjenu razine usvojenosti znanja, vještina i stavova. Ono se provodi tijekom nastavne godine nakon obrađenih i ponovljenih sadržaja kojima se ostvaruju pojedini ishodi ili skupine ishoda. Sumativno vrednovanje rezultira ocjenom.
- **Vrednovanje za učenje (formativno vrednovanje)** služi unapređivanju i planiranju budućega učenja i poučavanja, a provodi se tijekom učenja i poučavanja čiji je neodvojivi dio. Ono učenicima pruža mogućnost da tijekom procesa učenja uvide kako mogu unaprijediti svoje učenje, omogućuje učiteljima odrediti sljedeće korake u poučavanju i poticanju učenja, olakšava individualizaciju u pristupu poučavanju i osigurava roditeljima informacije o učenju na temelju kojih mogu dati primjerenu podršku za učenje svomu djetetu. Učitelji se mogu koristiti ciljanim pitanjima tijekom nastave radi provjere razumijevanja učenika, opažanjima ponašanja tijekom individualnoga, rada u parovima i u skupinama, vođenjem skupnih rasprava, provjerom domaćih zadaća, predstavljanjem učeničkih radova, portfolijima, kratkim pisanim provjerama. Navedene metode i tehnike ne dovode do broičane ocjene, nego do bolje motivacije te unapređivanja procesa učenja.
- **Vrednovanje kao učenje** razvija kompetenciju “učiti kako učiti”. Implicira da je proces vrednovanja zapravo integriran u sam proces učenja, pri čemu vrednovanje postaje prilika za učenje, za samoanalizu i samovrednovanje. Ono omogućuje učenicima razvoj vještina nadgledanja i samovrednovanja učenja, prepoznavanje ciljeva učenja i kriterija vrednovanja, doprinosi razvoju samostalnosti, samoinicijative i

samokontrole učenja, omogućuje razvoj samoreguliranoga pristupa učenju. Metode i tehnike u ovome pristupu vrednovanju su razgovori s učenicima, refleksije o učenju (naročito nakon provedenoga istraživanja) i učenička mapa s pomoću koje učenici prate vlastito napredovanje i ostvarivanje ciljeva učenja.

Elementi vrednovanja u nastavnom predmetu Geografija u svim su ciklusima: geografska znanja, geografsko istraživanje i vještine i kartografska pismenost (*Metodički priručnik za nastavni predmet geografija u 5. razredu osnovne škole, Škole za život - MZO, kolovoz 2018.*).

- Element **geografska znanja** obuhvaća činjenično, konceptualno i proceduralno znanje. Činjenično znanje je temelj za razumijevanje geografskih sadržaja, no težište treba staviti na konceptualno i proceduralno znanje koje će omogućiti primjenu znanja u novim situacijama i kreativno rješavanje prostornih problema. Usvojenost odgojno-obrazovnih ishoda u ovom elementu provjerava se usmenim ispitivanjem i pisanim provjerama. Usmeno ispitivanje provodi se kontinuirano tijekom nastavne godine. Pisane provjere kreira učitelj i uključuje zadatke otvorenoga i zatvorenog tipa. Pisane provjere provode se periodično, nakon učenja i poučavanja određene skupine ishoda.
- Element **geografsko istraživanje i vještine** obuhvaća:
 - grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine (orijentiranje s pomoću orijentira, uređaja - kompas, GPS i planova/geografskih karata)
 - ako je za taj razred planiran istraživački rad tada treba vrednovati i sve vještine koje su u funkciji njegova ostvarivanja: opažanje, postavljanje pitanja, planiranje istraživanja; prikupljanje podataka; bilježenje, vrednovanje i predstavljanje podataka; interpretiranje i analiziranje podataka te zaključivanje; komuniciranje rezultata i postupaka istraživanja te vještine reflektiranja o provedenom istraživanju.Navedeno se provjerava usmeno i pisano.
- **Kartografska pismenost** je jedna od geografskih vještina, ali pošto je specifičnost predmeta potrebno ju je kontinuirano razvijati i vrednovati. Zbog navedenoga izdvojena je kao zaseban element u kojem se vrednuje:
 - poznavanje elemenata i sadržaja svih vrsta geografskih karata
 - interpretacija prostorne organizacije i procesa čitanjem sadržaja geografskih karata.Razvijenost kartografske pismenosti provjerava se usmenim ispitivanjem te pisanim provjerama koje uključuju i slijepe karte.

KRITERIJI ZA POSTIZANJE POJEDINE OCJENE IZ ODREĐENOG ELEMENTA VREDNOVANJA:**ODLIČAN (5)**

Geografska znanja	Geografsko istraživanje i vještine	Kartografska pismenost
<ul style="list-style-type: none"> - reakcija učenika na postavljeno pitanje je iznimno brza i točna - iznimno temeljito i opširno obrazlaže naučeno - gradivo je usvojeno s potpunim razumijevanjem, proširuje ga vlastitim iskustvom - iznimno originalan i samostalan u interpretaciji usvojenih sadržaja - sve navedeno učenik vrši bez pomoći učitelja 	<ul style="list-style-type: none"> - iznimno kvalitetno, brzo i točno izvodi zaključke, uočava uzročno-posljedične veze u prostoru - iznimno temeljito i opširno povezuje nastavno gradivo s ostalim nastavnim temama i predmetima - iznimno samostalno izvodi zaključke pri analizi geografskih problema - iznimno kvalitetno analizira, interpretira i primjenjuje grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine - s lakoćom obrazlaže i dokazuje geografske pojave i procese - pokazuje razvijeno i prošireno logičko zaključivanje i povezivanje sa svakodnevnim životnim situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> - iznimno brzo, točno i samostalno pokazuje i čita geografske pojmove - iznimna sposobnost povezivanja i čitanja naučenog gradiva s karte (paralelno pokazivanje na karti s iznošenjem teorije) - iznimno točno i brzo analizira kartografske priloge te samostalno donosi zaključke - iznimno uspješno koristi zemljovid pri orijentaciji u prostoru

VRLO DOBAR (4)

Geografska znanja	Geografsko istraživanje i vještine	Kartografska pismenost
<ul style="list-style-type: none"> - reakcija učenika na postavljeno pitanje je sporija, no i dalje bez pomoći učitelja uz eventualno postavljena potpitanja - kvaliteta znanja je točna i opširna, a način iznošenja gradiva je uglavnom logičan te s razumijevanjem - uglavnom uspješno primjenjuje stečena znanja 	<ul style="list-style-type: none"> - polagano i sporije ali točno uočava uzročno-posljedične veze u prostoru uz eventualna potpitanja učitelja - opširno povezuje nastavno gradivo s ostalim nastavnim temama i predmetima - uglavnom samostalno izvodi zaključke pri analizi geografskih problema - uglavnom uspješno analizira, interpretira i primjenjuje grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine 	<ul style="list-style-type: none"> - uglavnom točno i samostalno, no sporije, pokazuje i čita geografske pojmove - uglavnom povezuje i čita naučeno gradiva s karte uz eventualna potpitanja učitelja - uglavnom točno analizira kartografske priloge te samostalno donosi zaključke - uglavnom uspješno koristi geografsku kartu pri orijentaciji u prostoru

	<ul style="list-style-type: none"> - logično obrazlaže i dokazuje osnovne geografske pojave i procese - pokazuje logičko zaključivanje i povezivanje sa svakodnevnim životnim situacijama 	
--	---	--

DOBAR (3)

Geografska znanja	Geografsko istraživanje i vještine	Kartografska pismenost
<ul style="list-style-type: none"> - reakcija učenika na postavljeno pitanje je spora i uz pomoć učitelja uz brojna potpitanja i navođenje na odgovor - činjenice izlaže jasno i nedvosmisleno - kvaliteta znanja je prosječna, a način iznošenja gradiva je logičan tek u pojedinim dijelovima - primjetne su nepotpunosti u znanju 	<ul style="list-style-type: none"> - polagano i uz učiteljevu pomoć uočava uzročno-posljedične veze u prostoru - prosječno povezuje nastavno gradivo s ostalim nastavnim temama i predmetima - djelomično i nepotpuno izvodi zaključke pri analizi geografskih problema - prosječno analizira, interpretira i primjenjuje grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine - uz učiteljevu pomoć obrazlaže i dokazuje osnovne geografske pojave i procese - prosječno i djelomično logički zaključuje i povezuje sa svakodnevnim životnim situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> - osnovne pojmove pokazuje točno na geografskoj karti, no pri tome treba više vremena - prosječno razvijena kartografska pismenost - uočava i prepoznaje pojedine geografske sadržaje na geografskoj karti i koristi se njima uz učiteljevu pomoć - prosječno analizira kartografske priloge - geografsku kartu koristi i čita uz pomoć učitelja pri orijentaciji u prostoru

DOVOLJAN (2)

Geografska znanja	Geografsko istraživanje i vještine	Kartografska pismenost
<ul style="list-style-type: none"> - reakcija učenika na postavljeno pitanje je djelomična - kvaliteta znanja je nepotpuna i površna s greškama - način iznošenja znanja tek zadovoljavajući uz veliku pomoć učitelja, odnosno brojna potpitanja i usmjeravanje na točan odgovor 	<ul style="list-style-type: none"> - površno i djelomično i uz učiteljevu pomoć uočava uzročno-posljedične veze u prostoru - nepotpuno i površno s pogreškama povezuje nastavno gradivo s ostalim nastavnim temama i predmetima - površno i djelomično i uz učiteljevu pomoć izvodi 	<ul style="list-style-type: none"> - površno zna pokazati na geografskoj karti osnovne zadane pojmove, a često je potrebna učiteljeva pomoć i navođenje - teško uočava i prepoznaje pojedine geografske sadržaje na geografskoj karti i slabo se koristi njima - nepotpuno i s pogreškama analizira kartografske priloge te zahtjeva veliku pomoć učitelja

<ul style="list-style-type: none"> - na jednostavan način nabraja i opisuje činjenice - otežano povezuje stečena znanja s konkretnim primjerima 	<p>zaključke pri analizi geografskih problema</p> <ul style="list-style-type: none"> - nepotpuno analizira, interpretira i primjenjuje grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine - djelomično i uz učiteljevu pomoć obrazlaže i dokazuje osnovne geografske pojave i procese - površno logički zaključuje i povezuje sa svakodnevnim životnim situacijama 	<ul style="list-style-type: none"> - vrlo površno i djelomično čita i koristi geografsku kartu
---	---	---

NEDOVOLJAN (1)

Geografska znanja	Geografsko istraživanje i vještine	Kartografska pismenost
<ul style="list-style-type: none"> - usvojenost gradiva je ispod 50 % - odgovori su površni, nelogični i izneseni bez razumijevanja - ne razumije nastavne sadržaje i ne primjenjuje geografska znanja - niti uz veliku pomoć učitelja nije savladao osnovne pojmove 	<ul style="list-style-type: none"> - riješenost zadataka koji obuhvaćaju primjenu grafičkih, statističkih, matematičkih ili orijentacijskih vještina je ispod 50 % - niti uz pomoć učitelja ne uspijeva uočavati osnovne uzročno-posljedične veze u prostoru - ne povezuje nastavno gradivo s ostalim nastavnim temama i predmetima - nesuvislo analizira, interpretira i primjenjuje grafičke, statističke, matematičke i orijentacijske vještine - nesuvislo uočava geografske pojave i procese - donosi nelogične zaključke bez razumijevanja 	<ul style="list-style-type: none"> - riješenost kartografskih sadržaja je ispod 50 % - nesuvislo pokazuje na zemljovidu najosnovnije zadane pojmove - nema razvijenu kartografsku pismenost - gotovo ne uočava i ne prepoznaje pojedine geografske sadržaje na geografskoj karti i ne koristi se njima - nelogično i bez razumijevanja analizira kartografske priloge te ih ni uz veliku pomoć nastavnika ne razumije - nesuvislo koristi i ne čita geografsku kartu pri orijentaciji u prostoru - na slijepoj ili nekoj drugoj geografskoj karti ne prepoznaje neki od elementarnih sadržaja za razumijevanje geografije - kontinenti, oceani, glavne i sporedne strane svijeta, prirodno-geografske regije Hrvatske

Usmeno provjeravanje

Usmeno provjeravanje provodi se kontinuirano tijekom nastavne godine, na bilo kojem nastavnom satu bez obveze najave provjeravanja. Prilikom usmenog provjeravanja učenik može biti vrednovan iz više elemenata ocjenjivanja. Naime, prilikom provjeravanja učenik može istovremeno odgovarati teoriju, sadržaje geografske karte, tumačiti različite grafičke priloge te za svaki od navedenih elemenata biti ocijenjen.

Pisane provjere

Učenici će tijekom nastavne godine sukladno godišnjem izvedbenom kurikulumu (GIK-u) pisati pisane provjere koje će obuhvatiti jednu ili više nastavnih tema/cjelina. Pisane provjere znanja mogu biti i formativne što bi značilo da ne rezultiraju ocjenom nego su u funkciji uvježbavanja novih geografskih tema/cjelina. Prije svake pisane provjere bit će odrađen sat tematskog ponavljanja te po potrebi formativno vrednovanje učenika prije pisanih i usmenih provjera (sumativnog vrednovanja), a nakon realizacije analiza pisane provjere. Učenici koji ne postignu pozitivne rezultate trebaju u što kraćem roku ispraviti negativne ocjene. Unutar pisanih provjera vrednovat će se jedan ili više elemenata - geografska znanja, geografske vještine i/ili kartografska pismenost. Sve pisane provjere će biti najavljene u predviđenom roku sukladno važećim Pravilnicima.

Učenici će za pisane provjere biti vrednovani broječanom ocjenom (1-5) prema u nastavku navedenim kriterijima. Kako i kod usmenog provjeravanja na istoj provjeri je moguće vrednovati jedan ili više elemenata. Ocjena dobivena ispravljanjem negativne ocjene ili odgovaranja za višu ocjenu će biti evidentirana u imeniku. U slučaju da učenik tijekom pisane provjere koristi nedozvoljena pomagala (mobitel, slušalice, šalabahter i dr.) učeniku će biti upisana negativna ocjena (bez raspravljanja/mogućnosti opravdavanja).

Ovisno o tipovima zadataka, opsegu sadržaja, dimenziji znanja i razini kognitivnih procesa bodovni prag se može razlikovati s čime će učenici biti upoznati prije svake sumativne provedbe pojedine pisane provjere.

bodovni prag (%)	ocjena
< 50	nedovoljan (1)
50 - 63	dovoljan (2)
64 - 76	dobar (3)
77 - 89	vrlo dobar (4)
90 - 100	odličan (5)

Opisno praćenje učenika

Osim u tri prethodno navedena i razrađena elementa i kriterija vrednovanja tijekom nastavne godine opisno će se za svakog učenika pratiti nošenje potrebnog pribora za rad (atlas ili karta R. Hrvatske, udžbenik, bilježnica te drugi pribor potreban za obradu pojedinih tema npr. kalkulator, ravnalo, kutomjer, pribor za pisanje i crtanje), redovitost u pisanju školskih i domaćih zadaća, doprinos u skupnom radu, interes za nastavne sadržaje, odnos prema radu te suradnja s učenicima i nastavnikom.

Nastavni listovi i/ili zadaci

Tijekom godine učenici će na nastavnom satu ili za domaću zadaću ispunjavati odabrane zadatke s naglaskom na zadatke koji zahtijevaju primjenu grafičkih, statističkih, matematičkih i orijentacijskih vještina (npr. orijentiranje pomoću orijentira, kompasa, geografskih karata). Izvršavanje zadanih obaveza povremeno će se vrednovati opisno za pojedine teme, nastavne jedinice ili odabrane zadatke s kojima će učenici prethodno biti upoznati sukladno gore navedenim kriterijima. Pri rješavanju zadataka učenici će se povremeno moći koristiti udžbenikom, atlasom i bilježnicom, a po potrebi kod kuće i s informacijsko komunikacijskom tehnologijom (IKT-om). Cilj je razvijanje samostalnosti i redovitosti u radu te korištenje različitih izvora informacija te interpretacija prostornih podataka.

Skice i zadaci u bilježnici

Tijekom nastavne godine učenici će na nastavnom satu ili za domaću zadaću u bilježnice skicirati pojedine tematske karte država, regija ili kontinenta (reljefne, hidrografske, klimatološke, turističke i dr.), dijagrame, zastave, a povremeno će rješavati i dodatne zadatke i sl. Navedene aktivnosti - primjene grafičkih, statističkih, matematičkih i orijentacijskih vještina će se povremeno opisno pratiti.

Rad u paru ili grupni rad

Učenik tijekom nastavne godine može zajedno s drugim učenikom ili učenicima iz razreda sudjelovati u izvršavanju određenog zadatka, projekta, izrade plakata ili multimedijalne prezentacije na nastavi ili kod kuće, a isti može naknadno prezentirati razrednom odjeljenju sukladno prethodnom dogovoru s nastavnikom. Parove ili grupe će unaprijed odrediti nastavnik. Učenici će za navedeno također povremeno biti vrednovan brojčanom ili opisnom ocjenom prema razrađenim kriterijima za primjene grafičkih, statističkih, matematičkih i orijentacijskih vještina. Svaki projektni zadatak koji se vrednuje će imati razrađeni kriterij za brojčanu ocjenu. Učenici koji su zajedno izvršavali određeni zadatak mogu, no ne moraju dobiti istu ocjenu što ovisi o navedenim kriterijima. Također, ako pojedini učenik pokaže iznimne sposobnosti u prezentaciji istih učitelj pojedinog učenika može vrednovati i iz elementa geografsko istraživanje i vještine i/ili kartografska pismenost.

Vrednovanje i ocjenjivanje učeničkih plakata i/ili prezentacija

Prilikom ocjenjivanja plakata i prezentacije promatra se više kriterija: usvojenost znanja, originalnost i samostalnost u obradi teme, povezivanje gradiva s ostalim nastavnim temama, korištenje dodatnih sadržaja, osmišljenost nastupa, način izlaganja te izgled prezentiranog rada i uključivanje učenika.

ODLIČAN (5)	Rad je uredan, tekst je primjerene dužine i sadržaja, a slikovni materijal primjeren tekstu. Izlaganje samostalno, uvjerljivo, sigurno, a učenik je u potpunosti ovladao sadržajem. Urednost i točnosti izrađenog su na visokoj razini. Iznimno kreativno napravljeno.
VRLO DOBAR (4)	Rad je potpun, uredan, popraćen slikovnim materijalom. Izlaganje samostalno no nije u potpunosti uvjerljiv. Povremeno čita s plakata ili prezentacije, odnosno nedostaju prezentacijske vještine.
DOBAR (3)	Rad je nepotpun te ima elemente neurednosti. Navedeno dosta nevažnih činjenica uz previše teksta i malo slikovnog materijala ili je isti loše odabran. Nije siguran pri izlaganju. Često čita s plakata ili prezentacije.
DOVOLJAN (2)	Prezentacija ili plakat nerazumljivi i neuredni, ima previše teksta i nije popraćeno slikovnim materijalom ili je isti loše odabran. Učenik se i sam ne snalazi na plakatu ili prezentaciji. Samo čita napisani tekst.
NEDOVOLJAN (1)	Negativnu ocjenu učenik može dobiti ako plakat ili prezentaciju nije napravio na vrijeme.

Istraživački rad

(Napomena: navedeno je okvirno te će se prilagoditi odabranim sadržajima koje će učenici istraživati o čemu će pravovremeno biti upoznati)

Od učenika se novim kurikulumom jednom u dvije godine traži izvođenje istraživačkog rada te će za isti biti vrednovan formativno i sumativno. Kroz istraživački rad učenik će proći kroz sedam glavnih etapa: odabir teme, odabir metoda rada i literature, postavljanje hipoteze, izrada koncepta rada, istraživanje teme, pisanje samog rada te njegovo predstavljanje. Svaki istraživački projekt će imati razrađen sustav (kriterije) vrednovanja.

ZAKLJUČNA OCJENA (izvor: *Metodički priručnik za nastavni predmet geografija u 5. razredu osnovne škole, Škole za život - MZO, kolovoz 2018.*).

Zaključna ocjena proizlazi iz sva tri jednakovrijedna elementa vrednovanja naučenoga. Određuje se na temelju usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, uz uvažavanje pokazatelja o učenikovu učenju i napredovanju koje treba kontinuirano bilježiti i obrazlagati baš kao i brojčane ocjene. Za utvrđivanje zaključne ocjene rabi se ljestvica školskih ocjena od 1 (nedovoljan) do 5 (odličan).

Prema *Okviru za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju* uz zaključnu ocjenu u predmetu geografija na kraju nastavne godine učitelj daje i kvalitativni opis postignuća i napredovanje učenika u odnosu na kurikulumom definirane odgojno-obrazovne ishode i razine usvojenosti. Kvalitativni opis daje informaciju što učenik zna i može izvesti, u kojim je elementima posebno uspješan, a u kojima treba unaprijediti učenje i rezultate.

Ako je učenik negativno ocijenjen iz pojedinog elementa usmenog ili pisanog provjeravanja, odnosno istraživačkog rada očekuje se da iste ispravi na pozitivne ocjene. U suprotnom ne može se očekivati viša ocjena, neovisno o aritmetičkoj sredini svih ocjena.

Popis preuzetih izvora:

- *Pravilnik o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnoj i srednjoj školi; NN 112/2010*
- *Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o načinima, postupcima i elementima vrednovanja učenika u osnovnim i srednjim školama; NN 82/2019*
- *Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju*
- *Metodički priručnik za nastavni predmet geografija u 5. razredu osnovne škole, Škole za život - MZO, kolovoz 2018.*